

CIRIL KOSMAČ - POMLADNI DAN

VSEBINA

1. Del - (obdobje med vojnama):

Avtor se je po 15 letih vrnil v svojo rodno vas ob Idrijci. V svoji čumnati obuja spomine na svojo mladost, na družino.

Bukovnikovi so že par generacij živeli na manjši domačiji. Pridno so obdelovali (orali, sejali, želi, kosili) vsak košček svoje zemlje, redili 4 krave in dokaj spodobno živeli.

Fanta je oče poslal v trgovsko šolo, ki jo je kmalu nehal obiskovati, saj je družini zmanjkalo denarja za šolnino. To so seveda kmalu izvedeli vsi vaščani in se jim posmehovali. Govorili so, da sedaj fant ne bo ne kmet, ne gospod. Nekega dne, ko je fant skupaj z očetom na dvorišču žagal drva, so noge mimo prinesle premožnejšega trgovca Modrijana. Ta je po ovinkih zbadal očeta zaradi revščine. Zaradi tega se oče zvečer odločil, da gre naslednji dan skupaj s sinom v Tolmin, na gimnazijo, da se bo fant izobrazil. To mu ne diši najbolj, ampak mami ga uspe prepričati. Obljubi, da se bo učil, saj je to njena zadnja želja. Naslednji dan sta z očetom ubrala pot pod noge. Ravnatelj Furlan je fantu dal poln nahrbtnik knjig, da se bo učil in v juniju prišel k izpitom. Doma bratje in sestre niso bili navdušeni nad tem izobraževanjem, saj je bil fant oproščen marsikaterega kmečkega dela, medtem ko so drugi v družini morali delati. S trmo se zagriže v snov in se celo zimo uči.

S pomladjo se začne košnja. Fant spet pomaga pri opravilih. Ponoči se večkrat odtihotapi na zborovanja tajne protifašistične organizacije. Zaveda se nevarnosti, ki jim grozi, zato ga je strah, ko pomisli na shod, ki se bo kmalu odvijal na Banjški planoti. Junija je pri vseh izpitih uspešen. Naslednje jutro umre mati, zato ne gre na tajni shod. Na dan pogreba fant ostane doma, saj nima primernih oblačil. S sosedom Trnarjem in s Kadetko pospravijo in čistijo mamine stvari. Pridejo karabinjeri in fanta odpeljejo, saj je obtožen delovanja proti domovini Italiji.

Vrne se šele po dveh letih a je pod policijskim nadzorstvom. S Kadetko gresta po šmarnice pod Vranjek. Omeni mu, da bi na njegovem mestu prebežala čez mejo, v Jugoslavijo. To v sneženi noči res stori. Spremlja ga oče, ki mu da nekaj življenskih naukov. Takrat zadnjič vidi svojega očeta.

2. Del - (1. Sv. vojna)

Avtor se s pripovedovanjem vrne na čas, ko je bil še mali otrok, čas 1. Sv. vojne.

Takrat je v hiši spet zagospodaril ded, saj je bil oče že 2 leti na ruskem bojišču. Nekega dne pride k Bukovnikom rekvizicija z ukazom, da jim zaplenijo vse 4 krave, za potrebe vojske. Ded se temu upira z vsemi štirimi, a nič ne pomaga. Mama jih roti naj jim ne vzemejo vsega, a so vse prošnje zaman. Na koncu prepričajo mamo naj podpiše, zaradi česa ded dolgo ne govori z njo.

Na soški fronti se začnejo bitke. Mimo hiše se vlečejo dolge kolone vozov, ki oskrbujejo vojake s hrano. Nekega nevihtnega dne se en voz prevrne in vreče kruha (komisa) zaplavajo po reki. Mladi češki častnik, ki je poveljeval, je dedu dovolil da razmočen kruh vzamejo domov. Ded ga povabi, naj se kdaj oglasi. Naslednjega dne mimo domačije priromajo Vojnačeve babe, ki začno zbadati deda zaradi kruha. Najstarejša omeni, da bo kruh vsaj za svinje dober. To deda tako razkači, da ji vrne: »Ko si že omenila svinje... po štirih še ne hodiš, v svinjaku pa že živiš! Dobro si oglej te drobtine, morda bodo nekdanj še tebe redile!« Odslovi jo z latinsko besedo *Apage*.

Začne jih obiskovati Kadet. Z dedom postaneta dobra prijatelja in se o marsičem pogovarjata, nato pa on to prevaja otrokom. Izvedo, da prihaja iz mesta Brno, kjer živi v veliki hiši. Kadet jim prinaša razne dobrote (čokolada, potiva, slanina).

Fant veliko bere, knjige mu posoja tudi Trnarjeva Katra, s katero ima dogovor, da ji nosi jerbas v zameno za posojanje knjig. Ko nekega dne z mamo odneseta plevel, zalotita Kadeta in Justino, ki imata spolne odnose. Naslednji večer se Kadet spet prikaže pri Bukovnikovih, a ga ded ne sprejme.

Sledi jutro, ko v vojaški procesiji ustrelijo neznanega češkega vojaka. Kasneje Kadet splete venec iz zelenike in ga položi na sveži grob. Nato načrtno razbije krožnik in naredi prispodobo z Avstrijo. Otrokom da denar in odhiti. Naslednje jutro Šmonov Izidor pove, da so Kadeta našli mrtvega. Še istega dne Justina rodi (kupi) punčko, ki dobi ime Božena. Vojnačke jokajoče pojamrajo, da nimajo hrane za svoje dojenčke. Ded jim da košaro krušnih skorjic!

Na soškem bojišču rohni 12. ofenziva. Sredi noči si hišo prilasti vojska. V izbo se naselijo oficirji, v kuhinji pa kraljuje debel, prijazen kuhar. Izvemo, da ima 3 otroke, ki so v Trstu in stradajo (žvečijo kamne). Domačim otrokom da peciva. Naslednji dan se primajeta stražomojstra, ki sporočita novico o zmagi. Čez tri dni je vsega konec.

Vojaki zapustijo hišo, po pokrajini se trejo trume Lahov. Doma naredijo zastave in jih izobesijo skozi okna v čast zmagi.

Po treh letih v vojski, se oče vrne domov. Najmlajša dva ga sploh ne prepoznata. Ded je zadovoljen, da se je oče vrnil (pa čeprav samo za 3 tedne), saj lahko zdaj umre. Ded na smrtni postelji izjavi: » Sv. Neža mi bo odprla vrata.« Zvonijo samo z enim preostalim zvonom (druga dva so vzeli vojaki).

Oče gre nazaj v vojsko, Justina se vrže v vodo (samomor). Boženo vzamejo k sebi, od takrat naprej odrašča z njimi.

3. Del - (2. Sv. vojna):

Spomni se »procesije«, ki je prišla po mrtvega Kadeta in ga odpeljala na rodno Češko. Mama in nevesta, bronasta krsta,...

Zgodba se prenese v sedanost. Vaščani pod vodstvom starega tesarja Podzemljiča popravljajo cesto. Pisatelj spozna strica Toneta, ki se ga zelo razveseli. Teta in stric mu odkrijeta Kadetkino življenjsko zgodbo:

Zaradi Babičine zahteve se je bila Kadetka primorana preseliti nazaj domov, potem pa k teti, kjer se je izučila za šiviljo. Ko je ta umrla, je ostala sama v hiši. Veliko fantov ji je dvorilo, saj je bila zelo lepa, vendar ni nobenega uslišala. Živela je pošteno, vendar so jo ljudje, predvsem zaradi ljubosumja začeli zaničevati in jo imeli za grešnico in slabo dekle. Toda vse se je spremenilo, ko je spoznala mladega Laha po imenu Gino, ki jo je očaral. Lah je prestopil k partizanom in tako uresničil Kadetkino željo. Kmalu je rodila deklico z imenom Silvija.

Ravno, ko je teta nameravala povedati kako je Gino umrl, je v sobo stopila Kadetka. V naročju ji je počivala dve letna hčerkica. Pisatelj jo prisrčno pozdravi. Odpravijo se pod Vranjek. Ko gre Božena naprej, mu teta izda resnico o Ginovi smrti. Kmalu se znajdejo v Obrekarjevem dobu, kjer leži Gino. Kadetka to sluti in njena slutnja se uresniči. Ko izve da je Gino pokopan tukaj mu žalostna uredi grob s šmarnicami.

Na poti proti domu pisatelj razglablja s teto o dejstvu, da bi bilo treba to zgodbo nekoč napisati. Zaključí z zamaknjenostjo v tisti lep pomladni dan in v ljubljeno domačo dolino.

Književne osebe:

Pisateljjeva družina – rod Bukovnikov: ded Andrej, oče Andrej, mama Nanca, 2 sestri in 2 brata in Kadetka. Stric Tomaž, teta Anca.

Druge osebe:

Vojnačevi: Ivana, Justina, Tina, Kata, mati, oče, Venček, Pobček, Kadet,
Tesar Podzemljč,
Grobar Zajezarjev Martin,
Prodajalka češenj Brika,
Trnarjeva Katra (prodajalka masla in jajc, fantu posoja knjige),
Sosed Trnar, Strežnikov Martin – Vešpa (varuha),

Trgovec Modrijan (Andrej je njegov boter), sin Ludvik,
»Občinska roka oblasti«: Stražomojster/žandar Dominik Testen in Martin Urbanja,
podžupan Strmar, občinski pisar Julij Rode (Julis Roth),
Šmonov Izidor (divji lovec, prinaša novice o smrtih),
Debeli kuhar,
Župnik Štefe (pridiga dedu),
Babica Tereza (pomaga pri porodu Justine),
Vojaki (Tesič, Hosu,...)

Kadetka: je bila zelo lepo, mirno in pametno dekle, dobrega srca, ki je zelo rada pela, se smejala in zelo veliko govorila. Le njena zgodba predstavljena značilno za roman (razvojno).

Ciril: pa je bil mlad, živ, delaven fant, ki je zelo rad bral in je dobro pisal. Glavna oseba. Njegova življenje je razdeljeno na več obdobj, ki niso podana v pravilnem časovnem zaporedju (kronološko).